

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-393-4-31>

**INFORMATION AND PSYCHOLOGICAL OPERATIONS
AND RUSSIAN PROPAGANDA IN UKRAINE (2014–2022):
ANALOGIES WITH SERBIAN HISTORICAL MYTHS**

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ТА РОСІЙСЬКА
ПРОПАГАНДА В УКРАЇНІ (2014–2022): АНАЛОГІЇ
З СЕРБСЬКИМИ ІСТОРИЧНИМИ МІФАМИ**

Horbachevska Ya. M.

*Bachelor of the third year
of the Department of International
Information
Institute of Applied Mathematics
and Fundamental Sciences of Lviv
Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

Горбачевська Я. М.

*бакалавр III курсу кафедри
міжнародної інформації
Інститут прикладної математики
та фундаментальних наук
Національного університету
«Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Faynyk A. A.

*Bachelor of the IV year of the
Department of International
Information
Institute of Applied Mathematics
and Fundamental Sciences of Lviv
Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

Файник А. А.

*бакалавр IV курсу кафедри
міжнародної інформації
Інститут прикладної математики
та фундаментальних наук
Національного університету
«Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Росія здійснює вплив на колишній постюгославський простір, не бажаючи відпускати Балкани зі своєї сфери політичного впливу. Зокрема, російська пропаганда у Сербії, методами маніпуляцій та гібридних операцій, підтримує історичні міфи, пов'язані із захистом сильною Росією маленької і слабкої Сербії від зазіхань Європи та НАТО.

У Белграді постійно твердять, що Москва єдина країна у Європі, яка не нападає на маленьку Сербію, а захищає країну від США і ЄС, а також сусідніх балканських країн. Подібне розуміння відносин, їхня заміфологізованість та стереотипність створювалася роками російською пропагандою, для якої з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну настав зірковий час. Зараз Кремль ще активніше демонструє, що він є найближчим другом Белграда і сербів. Утім, вони мало замислюються над тим, що ж отримує Сербія в якості компенсації від подібної «дружби» [5].

Віра у дружбу РФ та Сербії є історичним міфом, бо серби самі не можуть пригадати, коли ж та дружба почалася. Образ «двох дружніх народів» сильно нагадує український сценарій, коли Кремль демонструє дружбу, а насправді робить усе для того, щоб «дружня країна» потрапила під вплив та залежність. Зокрема, РФ «підсадила Сербію на економічну газову голку» та постійні санкції з боку Європи [5]. Іншим міфом, який використовує гібридна пропаганда на постюгославському просторі – це «сербській мір», який є аналогом «руського міра» в Україні. Пропаганда використовує давній історичний конфлікт Сербії та Косово: Сербія і досі вважає Косово своєю територією як щось сакральне, незважаючи на те, що в Косово більшість населення складають албанці. На жаль, протидії гібридним війнам у Сербії нема.

Український досвід протидії російським гібридним війнам сягає періоду 1918–1920 років, коли більшовицька влада росії вела боротьбу з новими національними державними утвореннями на теренах колишньої російської імперії. Вже тоді, більшовики застосовували привабливі гасла, проводили інформаційні кампанії, підтримуючи уряди колаборантів. Всі ці заходи було спрямовано, насамперед, на створення хаосу та громадянського протистояння у нових національних державах. Проте активізація інформаційно-психологічних операцій з боку рф почалася з початку незалежності України. Де-факто, гібридну війну та посилене впровадження ПІСО рф розпочала ще перед початком вторгнення в Україну в 2014 році. Адже, як зазначає експерт з психологічної війни Пол Лайнбарджер, війна завжди починається задовго до початку бойових дій та триває деякий час після їхнього припинення [3].

Основними напрямками інформаційної боротьби, які використовувалися рф проти України, були: «широке застосування підконтрольних засобів масової інформації (у теле-, радіо- й інтернет-просторі), ведення за їхньою допомогою пропаганди та створення необхідного сприятливого інформаційно-психологічного фону на території України, зокрема: 1) з метою здійснення дезінформації, нагнітання обстановки, виправдання агресії, деморалізації патріотично налаштованих кіл українського суспільства; 2) контрінформаційна боротьба, виключення з інформаційного простору на підконтрольних рф територіях, загальнодержавних українських теле- й радіоканалів, взяття під контроль регіональних (місцевих) засобів масової інформації тощо; 3) застосування пропагандистських підрозділів у соціальних мережах (на форумах, у соціальних групах, інтернет-спільнотах); 4) широке застосування агентів впливу серед місцевого населення та різноманітних «козаків», «ополчення» тощо [1].

Одним із поширених засобів інформаційно-психологічного впливу, який застосовувала рф – використання екранних технологій. Наприклад, упродовж 2014–2021 років, в Україні, діяла низка телеканалів, які перебували під впливом росії через свою належність до російських бізнесових груп (Інтер, НАШ, 112 канал, NewsOne та багато інших). Ці канали активно просували російські наративи за допомогою новинних програм, запрошували російських або так званих «нейтральних експертів» для дискусій та підривали довіру до чинного керівництва держави. Далі подаємо приклади ПСО в Україні з боку рф від початку 2014 року та їхній вплив:

12 і 13 липня 2014 року на російському «Першому каналі» в ефір вийшов телесюжет про «розп'ятого хлопчика» [4]. Події розказаної історії не мали жодного підтвердження, вся історія є повністю вигаданою (розслідування проводили журналісти ВВС та «Нової газети»). Скандальний сюжет отримав значний відгук у суспільстві, особливо негативне сприйняття було у жителів Донецької та Луганської областей та жителів рф (саме ці групи людей визначалися як цільова аудиторія).

Ботоферми доклали руку до розхитування громадської думки в Україні, з 2014 року (курували інтернет-антимайдани та створювали видимість підтримки Януковича та проросійського курсу України [1]. 2. Біолабораторії США в Україні – це воєнні об'єкти НАТО. Російські медіа поширювали інформацію (близько 200 матеріалів), ніби то корпорації Pfizer та Moderna були залучені до воєнно-біологічних дослідів США в Україні. Також російські ЗМІ поширювали контент про досліді США над населенням України, зокрема про біологічні досліді Пентагона на пацієнтах психлікарні, під Харковом. Ці ПСО ґрунтувалися на угоді, що була підписана між Україною та США (Угода про співпрацю у галузі запобігання розповсюдженню технологій, патогенів та знань, які можуть бути використані під час розробки біологічної зброї). Проте в жодному пункті угоди не було зазначено про проведення США в Україні «воєнно-біологічних дослідів» [2]. 3. Українська влада навмисно заразила людей туберкульозом на окупованій Луганщині, такі інформаційні повідомлення з'явилися ще в 2020 році. Нібито Україна спробувала заразити людей туберкульозом у Слов'яносербському районі Луганської області (тимчасово окупована частина Луганщини) за допомогою поширення фальшивих банкнот, інфікованих збудником туберкульозу. Першоджерелом цих повідомлень є інформація, надана Міністерством оборони РФ. Ця операція була спрямована на жителів окупованої території, що посилити в них сумніви щодо української влади та подальшої де окупації [2].

Отож, протягом періоду 2014 – 2022 року рф застосовувала проти України значну кількість ІПСО з метою послабити імідж держави та влади в очах світової громадськості та громадян на Сході України. Методи та засоби російської пропаганди впродовж історії майже не змінилися, оскільки усі сюжети чи відео є абсолютно брехливими, а факти, які вона подає – придумані пропагандистами. Проводячи паралелі з постюгославським простором, зокрема з Сербією відстежуємо багато аналогій: придумані образи «братніх народів», «стравлення з сусідами», «сербській мір» та використання давніх конфліктів.

Література:

1. Анісімович-Шевчук О. З. Сучасні інформаційно-психологічні впливи в системі міжнародних відносин у контексті російсько-української війни 2014–2022 років. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/276/7545/15720-1>.
2. Біолабораторії та провокації з використанням зброї масового ураження: огляд наративів про охорону здоров'я. *Вокс Україна*. Вип. № 1. URL: <https://voxukraine.org/orglyad-naratyviv-pro-suspilne-zdorovja-vupusk-1/>.
3. Інформаційно-психологічні операції Росії. Як вони працюють і чи можна їм протидіяти? *Науа Київ*. URL: <https://nashkiev.ua/life/informatsiino-psihologichni-operatsii-rosii-yak-voni-pratsyuut-i-chi-mozhna-im-protidiyati>.
4. Російські ЗМІ взяли інтерв'ю у розп'ятого, в Слов'янську, хлопчика. URL: <https://uareview.com/slovyansk-hlopchuk/>.
5. Шимкевич К. Росія і Сербія: не партнерські стосунки. URL: <https://tyzhden.ua/rosiia-i-serbiia-nepartnerski-stosunky/>.